

СТАНОВИЩЕ

**От: доц. д-р Манол Николов Манолов, преподавател в катедра
„Психология“ на Великотърновски университет „Св.св. Кирил и
Методий“**

Относно: дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор“, област на висшето образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление: 3.2. Психология, докторска програма: Педагогическа и възрастова психология

Автор на дисертационния труд: Лазар Стефанов Атмаджов

Тема на дисертационния труд: „Рисково поведение в юношеска възраст“

Научен ръководител: доц. д-р Ирена Иванова Левкова

Получени материали: заповед за научно жури, автобиография, публикации по темата, дисертация и автореферат

Със заповед № РД21-569 от 16.03.2023 г. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ (ПУ) съм определен за член на научното жури, който изготвя становище, за обезпечаване на процедура за защита на дисертационен труд на тема „Рисково поведение в юношеска възраст“ за придобиване на образователната и научна степен “доктор” в Област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки, Професионално направление: 3.2. Психология, Докторска програма: „Педагогическа и възрастова психология”.

I. Лични данни за докторанта

Лазар Стефанов Атмаджов завършва бакалавърска степен по педагогика в Пловдивски университет (ПУ) „Паисий Хилендарски“, след което надгражда първоначалното си обучение в областта на Превантивната педагогика, която е и негова магистърска степен. Придобита също в ПУ „Паисий Хилендарски. През 2019 година той е зачислен като докторант в Катедра „Психология“ при ПУ „Паисий Хилендарски“. През учебната 2021/2022 година докторантът получава и учителска правоспособност във ВТУ „Св.св. Кирил и Методий“.

Професионалният опит на Лазар Стефанов Ахмаджов е над 10 годишен, като през повечето време основната му ангажираност е в Комплекс за социални услуги за деца и семейства (КСУДС), където работи с малолетни и непълнолетни правонарушители, както и семейства в развод и раздяла. Паралелно е част от тричленен състав на Комисията за борба срещу противообществени прояви на малолетни и непълнолетни, район Южен, Община Пловдив. От скоро е учител в ПГТСТ „Гоце Делчев“, Пловдив, където е учител по Философия.

От представената автобиография е видно, че придобитият опит е напълно съответен на избраната тема на дисертационния труд. Придобит е богат опит на работа с риска и рисковото поведение в юношеска възраст.

Докторантът дава добър пример относно ученето през целия живот. Научната дейност на докторанта е представена от 8 публикации, издадени в периода 2019 – 2021 година.

II. Структура на представената дисертация.

Предложеният за становище дисертационен труд, с автор Лазар Стефанов Ахмаджов е в общ обем от 234 страници, ведно с приложения и литература. Работата се позовава на сериозен обем източници – 324. Тук е мястото да бъде отбелязано, че представеният дисертационен труд е без маркирани страници, което затруднява ползването на съдържанието. Не всички посочени източници са ползвани в изготвянето на дисертационния труд.

Работата е разпределена в три глави, които дават заявка за обзор по темата, разгръщане на дизайна и съответните интерпретация и анализ на резултатите от работата.

III. Научна актуалност на разработения и изследван проблем в дисертацията

Актуалността на проблематиката може да се разглежда като „вечна“, което несъмнено я прави част от настоящето и подчертава актуалността ѝ. Дълбокото познаване на рисковото поведение, както и механизмите за неговото формиране и изява помагат за разработването, апробацията и приложението на превантивни програми, както и такива за интервенция, които целят предотвратяването му. Едновременно с това обаче, от самото заглавие не става ясно нито каква е целта на изследването, нито какъв е неговият предмет. От въведението на дисертацията също не става ясно какъв точно е изследваният проблем, по какъв начин ще бъде изследван и какви въпроси поставя пред себе си докторантът. По същество заявката на заглавието поставя пред себе си актуален проблем, който в

същинското изследване е разгърнат в нещо, което е по-различно. Внимателното четене на работата намира представени доказателства в съдържанието и осъществена връзка между всички заявки. Прецизирането в бъдеще следва да бъде насочено към по-тясно представяне на научната проблематика.

IV. Основни акценти в дисертацията, научна интерпретация на автора.

Още в първа глава, докторантът представя широк обзор на редица рискови фактори относими към формирането на рисково поведение при юношите. Етапите на младостта също са разгледани. По този начин първата глава разгръща широк обзор на рисковите фактори, но не се задълбочава в нито един, който да бъде разширен в детайла, който би бил съответен на останалата част на дисертацията. Следва да се маркира и това, че ползваните понятия относими към привързаността не се задълбочават в разглеждането на стиловете, които имат отношение към изследването. Ползваните понятия също са представени разхвърляно, без да има акцент върху, който и да било от тях. Същото е относимо и към представянето на останалите фактори и особеностите на младостта. Всъщност, за основния акцент, който е парентификацията са отделени едва около 12 страници, което не позволява и разгръщането ѝ в смислени оперативни дефиниции, които да обусловят търсените резултати.

Въпреки представените критични бележки, зад представения обзор личи желанието на докторанта да представи най-широко проблема, което напълно съответства на темата, посочена като твърде обща.

Видно е, че докторантът познава задълбочено проблемът рисково поведение при юноши, като е способен адекватно и логично да свързва причини и следствия. Това вероятно би допринесло за развиването на умения за диагностика и разпознаване на факторите зад определено поведение.

V. Избран изследователски модел и резултати от проведеното психологичното изследване

Докторантът отделя две самостоятелни глави, за да представи изследователския модел и резултатите от проведеното изследване. Втора глава следва да бъде продължение на представеното в първа глава, вместо това, тук за първи път прозира заявката за разглеждане на проблема „парентификация“ и неговата връзка с рисковото поведение. Въпреки това, както е посочено и по-горе, оперативните дефиниции на зависимата и независима променлива не са прецизно операционализирани. Това, заедно с липсващия

изследователски план и ясен изследователски акцент води до объркване. Освен това са объркани и някои от основните понятия, които имат отношение към анализа на изследването. Не са ясно отграничени субектната, независимата и зависимата променливи, както и изборът на извадка и ясни критерии кое поведение е рисково, кое не и как бива разпознато, за да бъдат разпределени групите. Липсата на ясно разпределение на групи – с доказано рисково поведение и без рисково поведение затруднява потвърждението и интерпретацията на първата хипотеза. Изводите по отношение на втората и четвъртата хипотеза влизат в противоречие. Представени са редица анализи, които несъмнено показват умения за събиране и работа със статистически данни, но липсата на адекватен изследователски план, както и съответните атрибути на изследването затрудняват изводите.

VI. Научни и приложни приноси на дисертационния труд

След запознаването ми с теоретичната, методологична и изследователската част на дисертационната разработка намирам получените резултати за щрих относно възможностите за бъдещи изследвания във връзка с темата. Не бива да се подминава фактът, че парентификацията не е широко изследван проблем в България, Това е и причината, лично да възприемам разглеждането на този проблем като най-значим принос. Дискусията по темата, както и широкия проблем – рисково поведение – са важни аспекти свързани с изготвянето на подходящи програми за превенция и интервенция. Посочените по-горе слабости на дисертацията стават причина за слабости в представените приноси. Така или иначе, следва да се подчертае, че парентификацията като фактор е важен аспект в изследването на рисковото поведение.

VII. Мнения и препоръки

Зад представената дисертация личат:

- Опитът на докторанта с работа с рисково поведение.
- Дълбокото познаване от страна на докторанта на проблема рисково поведение и фактора семейство при формирането му.
- Желанието на докторанта да представи проблема във всичките му оси, което е мислимо единствено при условие, че посвети живота си на науката.

Отвъд представените позитиви, които носи дисертационният труд, то следва да се подчертаят неуменията във формирането на дизайн на изследване, както и тясно представяне на теоретичен обзор по тема. Налице са затруднения в представянето на формулировка на проблема, операционализиране на понятия и работа с инструменти.

Представените 8 публикации са издадени в периода 2019-2021 година, като същите са рецензирани и представят фрагменти от дисертацията. С това са изпълнени изискванията относно получаването на научна и образователна степен „доктор“. Работата е преминала през процедура на вътрешна защита, като докторантът успешно е защитил своя дисертационен труд.

VIII. Заключение

Задълбоченото ми запознаване с така предложената дисертационна разработка, както и впечатленията ми от теоретичните компетенции на автора ми дават основание да я оценя положително.

В изискванията за изготвяне на становище съм представил своите бележки относно работата, които представям и като надежда за развитие на докторанта, който е показал това, че постоянно актуализира своите знания и умения.

08.05.2023 година

Член на научно жури:

/доц. д-р. Манол Манолов/